

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ 2011

Διδαγμένο κείμενο
Πλάτωνος *Πολιτεία* 519 Β - Δ

Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδεύτους καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἰκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὗ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἠγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι;

Ἀληθῆ, ἔφη.

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

Ἐπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρὸν ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος:

«**Τί δέ; ... ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.**»

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

B1. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των όρων - φράσεων του κειμένου: **ἐν παιδείᾳ** (μονάδες 6), **ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν** (μονάδες 9).

Μονάδες 15

B2. Με βάση το κείμενο που σας δίνεται να προσδιορίσετε ποιοι δεν είναι κατάλληλοι να αναλάβουν πολιτικές εξουσίες και γιατί.

Μονάδες 15

B3. Πώς εξηγεί ο Πλάτωνας τη μετάβαση από τη Δημοκρατία στην Τυραννίδα και ποια είναι, σύμφωνα με τον φιλόσοφο, τα χαρακτηριστικά των δύο αυτών πολιτευμάτων;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής:

απόρρητος, ντροπαλός, αντιβιοτικό, αποχή, δυσπραγία, μονοκατοικία, προφήτης, είδωλο, βάθρο, ανυπόμονος

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Ξενοφώντας Συμπόσιον Ι, 11-12

Ἐκεῖνοι μὲν οὖν σιωπῇ ἔδειπνον, ὥσπερ τοῦτο ἐπιτεταγμένον αὐτοῖς ὑπὸ κρείττονός τινος. Φίλιππος δ' ὁ γελωτοποιὸς κρούσας τὴν θύραν εἶπε τῷ ὑπακούσαντι εἰσαγγεῖλαι ὅστις τε εἶη καὶ δι' ὃ τι κατάγεσθαι βούλοιο, συνσκευασμένος τε παρῆναι ἔφη πάντα τὰ ἐπιτήδεια ὥστε δειπνεῖν τ' ἀλλότρια, καὶ τὸν παῖδα δὲ ἔφη πάνυ πιέζεσθαι διὰ τε τὸ φέρειν μηδὲν καὶ διὰ τὸ ἀνάριστον εἶναι. ὁ οὖν Καλλίας ἀκούσας ταῦτα εἶπεν· Ἄλλὰ μέντοι, ὦ ἄνδρες, αἰσχρὸν στέγης γε φθονῆσαι· εἰσίτω οὖν. καὶ ἅμα ἀπέβλεψεν εἰς τὸν Αὐτόλυκον, δῆλον ὅτι ἐπισκοπῶν τί ἐκείνῳ δόξειε τὸ σκῶμμα εἶναι.

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παραπάνω κειμένου.

Μονάδες 20

Γ2. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

ὁ ἀνάριστος = ο νησιτικός

κρείττονος	:	την αιτιατική πληθυντικού του ίδιου βαθμού στο θηλυκό γένος
ὄτι	:	τη γενική ενικού του ίδιου γένους
ἔφη	:	το τρίτο ενικό πρόσωπο της ευκτικής του ενεστώτα
πάντα	:	τη δοτική πληθυντικού στο ίδιο γένος
φέρειν	:	το απαρέμφατο αορίστου β' στην ίδια φωνή
ταῦτα	:	την ονομαστική πληθυντικού του θηλυκού γένους
ἄνδρες	:	την κλητική του ενικού
αἰσχροῦν	:	τη δοτική ενικού του συγκριτικού βαθμού στο ίδιο γένος
εἰσίτω	:	το δεύτερο ενικό πρόσωπο στην ίδια ἔγκλιση στον ίδιο χρόνο
δόξειε	:	το τρίτο ενικό πρόσωπο της οριστικής του ίδιου χρόνου

Μονάδες 10

Γ3α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων και φράσεων:

αὐτοῖς, τῷ ὑπακούσαντι, διὰ τὸ φέρειν, ἀνάριστον, φθονῆσαι, ἐκείνω (μονάδες 6)

Γ3β. «εἶπε τῷ ὑπακούσαντι εἰσαγγεῖλαι ὅστις εἶη»: Να μετατρέψετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ. Να ληφθεῖ υπόψη ὅτι ο πλάγιος λόγος εξαρτάται ἀπὸ το «εἶπε τῷ ὑπακούσαντι». (μονάδες 4)

Μονάδες 10

**ΑΡΧΑΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1

Λοιπόν τι;

Δεν είναι αυτό λογικό, είπα εγώ και αναγκαίο από όσα έχουν ειπωθεί ως τώρα, ότι ούτε οι απαίδευτοι και που δεν έχουν γνωρίσει την αλήθεια δεν θα μπορούσαν να κυβερνήσουν πότε ικανοποιητικά μια πόλη, ούτε αυτοί που τους αφήνουν να ασχολούνται ως το τέλος της ζωής τους με την παιδεία, οι μεν πρώτοι επειδή δεν έχουν έναν (ορισμένο) σκοπό στη ζωή τους, τον οποίο επιδιώκοντας πρέπει να κάνουν όλα όσα τυχόν κάνουν στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή τους, οι δε δεύτεροι επειδή δεν θα ασχοληθούν με τα πρακτικά ζητήματα με τη θέλησή τους επειδή νομίζουν ότι είναι εγκατεστημένοι, αν και είναι ζωντανοί ακόμα στα νησιά των Μακάρων;

Αλήθεια, είπε:

Δικό μας, λοιπόν έργο, είπα εγώ, δηλαδή των ιδρυτών της πόλης (είναι) να εξαναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις να φτάσουν στο μάθημα το οποίο είπαμε προηγουμένως ότι είναι το σπουδαιότερο, δηλαδή να δουν το αγαθό και να ανεβούν εκείνη την ανηφορική οδό και όταν αφού ανέβουν δουν αρκετά, να μην τους επιτρέψουμε αυτό το οποίο τώρα επιτρέπεται.

B1

❖ «έν παιδεία»

Αρχικά η λέξη παιδεία σημαίνει αυτό που πρέπει να μάθει το παιδί. Ήδη όμως από τον 5ον αι. ως όρος της παιδαγωγικής δηλώνει τη γενική καλλιέργεια, (καλλιέργεια δηλαδή του σώματος, της ψυχής και του πνεύματος) που είναι προνόμιο μόνο του ανθρώπου -γι' αυτόν τον λόγο άλλωστε αποδίδεται στα λατινικά ως humanitas. Βάση της παιδείας είναι για τον Πλάτωνα η μουσική (λογοτεχνία, τραγούδι, καλλιέργεια της καλλιτεχνικής ευαισθησίας) και η γυμναστική (η ανώτερη βαθμίδα της παιδείας είναι η φιλοσοφία, η γνώση του Αγαθού· και ο Πλάτωνας λοιπόν, αναγνώριζε και τόνιζε την πολύσημη διάσταση της παιδείας, η οποία έθετε ως στόχο τόσο την εξάσκηση και την υγεία του σώματος, όσο και την πνευματική και ψυχική καλλιέργεια αλλά οπωσδήποτε και την ηθική τελείωση)· παιδείωση είναι η πορεία προς την παιδεία (σημείωση σχολικού βιβλίου).

❖ «καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν»

Ο Σωκράτης στο σημείο αυτό επιστρέφει στην αλληγορία του σπηλαίου και χαρακτηρίζει την πορεία προς το Αγαθόν ως την ανάβαση από τα βάθη του σπηλαίου, την έξοδο προς το φως και τελικά τη θέαση του ύψιστου Αγαθού. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, το Αγαθόν είναι το μέγιστο μάθημα, το ύψιστο σημείο της γνώσης, είναι το φως, ο ήλιος, η αλήθεια. Αντιθέτως, με τη συνδρομή της παιδείας είναι δυνατόν ο άνθρωπος να το προσεγγίσει («ἀφικέσθαι»), να το αντικρίσει («ἰδεῖν»), να το δει επαρκώς ώστε να το κατακτήσει, να το μάθει («ἰκανῶς ἴδωσι»). Μόνο οι προικισμένες φύσεις, οι άριστοι είναι αυτοί που μπορούν να φτάσουν στην ύψιστη αυτή γνώση. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έχουν εκ φύσεως την ικανότητα να αναρριχηθούν τόσο ψηλά και να κατακτήσουν την κορυφή της γνώσης και της αλήθειας, δηλαδή τη θέαση του Αγαθού. Για να φτάσουν οι προικισμένες φύσεις στη

θέαση του Αγαθού, απαιτείται κοπιώδης προσπάθεια, συνεχής και δύσκολος αγώνας. Είναι ανηφορικός και τραχύς ο δρόμος προς την κατάκτηση του μέγιστου αυτού μαθήματος. Η επανάληψη της λέξης ανάβαση («ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες») υπογραμμίζει την ανηφορικότητα, τη δυσκολία αυτής της πορείας. Η γνώση του Αγαθού είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για να αναλάβει κάποιος τη διακυβέρνηση της πολιτείας. Μόνο όποιος δει τον «ἥλιο», όποιος λάβει το μέγιστο μάθημα, έχει τις προϋποθέσεις για να αναλάβει τις τύχες της πόλης.

B2

Ο Σωκράτης με μία ρητορική ερώτηση θα καταθέσει στον συνομιλητή του την άποψη ότι «δεν είναι δυνατό να διοικήσουν ικανοποιητικά την πόλη ούτε οι απαίδευτοι και όσοι δεν κατέχουν την αλήθεια ούτε αυτοί που ασχολούνται ως το τέλος της ζωής τους με την παιδεία». Οι πρώτοι (οι απαίδευτοι) δεν είναι ικανοί να κυβερνήσουν γιατί δεν έχουν ένα σταθερό σκοπό στη ζωή τους, καθώς τους λείπει η εσωτερική καλλιέργεια και η γνώση της αλήθειας. Η έλλειψη σταθερού σκοπού τους στερεί το σωστό προσανατολισμό σε κάθε δραστηριότητά τους ιδιωτική ή δημόσια. Οι απαίδευτοι λοιπόν δε συνίστανται για τη διακυβέρνηση της πόλης γιατί πρώτον είναι «άπειροι αληθείας», δεν έχουν φτάσει δηλαδή στη γνώση της αλήθειας, αλλά ζουν στο ψεύδος και στην πλάνη. Είναι οι άνθρωποι του σπηλαίου που ζουν στο πνευματικό σκοτάδι. Νομίζουν ως αλήθεια τις ψεύτικες παραστάσεις που λαμβάνουν με τις αισθήσεις τους, αγνοούν την ύπαρξη του κόσμου των ιδεών, δεν έχουν βγει από τον ψεύτικο, σκιώδη κόσμο του σπηλαίου, δεν έχουν προσεγγίσει τον κόσμο της αληθινής γνώσης, τον κόσμο του φωτός. Είναι λογικό, λοιπόν, ότι δεν μπορεί να ανατεθεί η τύχη μιας πόλης σε έναν τέτοιον άνθρωπο. Ακόμη, για τον Σωκράτη και τον Πλάτωνα κανείς δεν είναι ἑκὼν κακός δηλαδή κακός με τη θέλησή του. Όποιος διαπράττει το κακό, το κάνει επειδή δε γνωρίζει τι είναι καλό και τι είναι κακό. Όμως, στη γνώση φτάνει κανείς μέσω της παιδείας, της μελέτης της φιλοσοφίας. Αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να γνωρίσει κανείς το Αγαθό. Εφόσον λοιπόν ο απαίδευτος δεν έχει φτάσει στη γνώση του Αγαθού, δε μπορεί να διακρίνει το καλό από το κακό. Μπορεί λοιπόν, λόγω άγνοιας του Αγαθού να διαπράξει το κακό. Γι' αυτό και ένας τέτοιος άνθρωπος δε μπορεί να αναλάβει τη διακυβέρνηση της πολιτείας.

Η έλλειψη ενός υψηλού σκοπού είναι ο δεύτερος λόγος για τον οποίο οι απαίδευτοι δεν κρίνονται επαρκείς για τη διακυβέρνηση της πόλης. Όταν δηλαδή κάποιος δεν έχει λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση δεν έχει φτάσει και στη γνώση της αλήθειας και κατ' επέκταση του Αγαθού. Είναι αναμενόμενο λοιπόν τέτοιου είδους άνθρωποι να κινούνται από ταπεινά κίνητρα και να επιδιώκουν την ικανοποίηση των προσωπικών τους συμφερόντων αδιαφορώντας για την ευημερία ολόκληρης της πόλης. Σημείωση σχολικού βιβλίου: Οι τυχαίοι και αφιλοσόφητοι πολιτικοί δεν έχουν έναν υψηλό σκοπό να υπηρετήσουν παρά μόνο το προσωπικό τους συμφέρον. Αντιθέτως ὁ εἶς σκοπός που έχουν οι φύλακες της πολιτείας είναι να υπηρετήσουν πιστά και ανιδιοτελώς την πόλη ολόκληρη.

Οι δεύτεροι (οι «πεπαιδευμένοι») δεν είναι επίσης ικανοί να κυβερνήσουν, γιατί δεν είναι άνθρωποι της δράσης και προτιμούν να ζουν στη μακαριότητα τους, περνώντας ὅλο τους το χρόνο με θεωρητικές αναζητήσεις χωρίς να ασχολούνται με πρακτικά ζητήματα και με θέματα πολιτικής οργάνωσης και απολαμβάνοντας την ευδαιμονία που τους προσφέρει η ενόραση του αγαθού, αδιαφορώντας για τους άλλους. Γι' αυτό και στη συνέχεια μετά από αυτήν την διαπίστωση, ο Σωκράτης θα υποστηρίξει ότι οι θεμελιωτές αυτής της πολιτείας, «οι οικιστές», έχουν χρέος να εντοπίσουν τους πιο χαρισματικούς ανθρώπους, τις «προικισμένες φύσεις» και να τους εξαναγκάσουν να οδηγηθούν προς το «μέγιστον μάθημα», δηλαδή στη θέαση και την ιδέα του Αγαθού και τελικά, στην τελείωση τους. Η θέαση του Αγαθού θα επιτευχθεί βέβαια με την

παιδεία. Αυτή θα αξιοποιήσει τα χαρίσματα αυτών των ξεχωριστών ανθρώπων. Όταν λοιπόν οι «πεπαιδευμένοι» ανυψωθούν πνευματικά και ανεβούν τον ανηφορικό δρόμο που τους οδηγεί έξω από το σπήλαιο, όταν αντικρίσουν το Αγαθό, τότε ακριβώς πρέπει να υποχρεωθούν να κατεβούν στο σπήλαιο κοντά στους δεσμώτες, να ασχοληθούν με τα πρακτικά προβλήματα μετέχοντας στους κόπους και τις τιμές, και να γίνουν άρχοντες της πολιτείας.

Το βασικό θέμα επομένως που τίθεται από τον Σωκράτη είναι η υποχρέωση που έχουν οι πεπαιδευμένοι (αφού πρώτα απελευθερωθούν από τα δεσμά του σπηλαίου¹, και επιτύχουν πνευματική άνοδο² και ενόραση του Αγαθού³) για φωτισμό και καθοδήγηση και των υπόλοιπων ανθρώπων στη γνώση και την αλήθεια. Η επιστροφή τους στο σπήλαιο είναι μια ηθική αναγκαιότητα που τους υποχρεώνει να περάσουν από την ευτυχία του θεωρητικού βίου στον ενεργητικό βίο της πολιτικής ζωής. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι μέσω των λεγομένων του Σωκράτη απηχούνται οι απόψεις του Πλάτωνα για την ορθή στάση του πνευματικού ανθρώπου απέναντι στην πολιτική κοινωνία και τον σημαντικό ρόλο της παιδείας. Ο ίδιος επιβεβαίωσε τη θεωρία του με τα ταξίδια του στη Σικελία και συγκεκριμένα έδειξε ότι ο ρόλος του φιλοσόφου είναι να μεταλαμπαδεύσει τις γνώσεις του και την αλήθεια του σ' αυτούς που το έχουν ανάγκη ακόμη και με κίνδυνο την ίδια τους τη ζωή.

B3

Σχολικό βιβλίο σελίδα 102: «14. Οι φαύλες πολιτείες»
«Οι κηφήνες συνεχώς πληθύνονται ανοσιούργημα».

B4

απόρρητος → προειρημένων
ντροπαλός → έπιτροπεύσαι
αντιβιοτικό → βίω
αποχή → έχουσιν
δυσπραγία → πράξουσιν
μονοκατοικία → άπωκίσθαι
προφήτης → έφαμεν
είδωλο → ιδείν
βάθρο → ανάβασιν
ανυπόμονος → καταμένειν

ΑΙΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1

Εκείνοι λοιπόν δεινούσαν σιωπηλά σαν να τους είχε διαταχθεί από κάποιον ανώτερο. Ο Φίλιππος λοιπόν, ο γελωτοποιός αφού χτύπησε την πόρτα είπε σ' αυτόν που τον άκουσε να αναγγείλει και ποιος ήταν και για ποιον λόγο επιθυμούσε να καταλύσει (εκεί) και υποστήριξε ότι βρίσκεται εκεί αφού πήρε μαζί του όλα τα απαραίτητα ώστε να συμμετέχει σε ξένο δείπνο. Ισχυριζόταν ακόμη ότι και ο δούλος πιεζόταν πολύ (ήταν στενοχωρημένος) εξαιτίας του ότι δεν είχε φέρει τίποτα μαζί και γιατί ήταν νηστικός. Ο Καλλίας λοιπόν, αφού άκουσε αυτά είπε: Αλλά όμως κύριοι είναι ντροπή βέβαια να του στερήσουμε (να του αρνηθούμε) τη στέγη. Ας μπει λοιπόν. Και συγχρόνως έστρεψε το βλέμμα προς τον Αυτόλυκο προφανώς ανιχνεύοντας ποιο κατά τη γνώμη εκείνου ήταν το αστείο.

Γ2.

κρείττονος → κρείττονας / κρείττους

ὄτι → οὕτινος / ὅτου

ἔφη → φαίη

πάντα → πᾶσιν

φέρειν → ἐνεγκεῖν

ταῦτα → αὗται

ἄνδρες → (ᾧ) ἄνερ

αἰσχροῦν → αἰσχίονι

εἰσίτω → εἴσιθι

δόξειε → ἔδοξε(ν)

Γ3α.

αὐτοῖς : αντικείμενο στο *επιτεταγμενον*

τῷ ὑπακούσαντι : ἐναρθρη ἐπιθετική μετοχή ουσιαστικοποιημένη ως ἔμμεσο αντικείμενο στο *εἶπε*

διὰ τὸ φέρειν : εμπρόσθετος προσδιορισμός αιτίας στο *πιέζεσθαι*

ἀνάριστον : κατηγορούμενο στο *παιδα* μέσω του *εἶναι*

φθονῆσαι : τελικό ἀπαρέμφατο ως ὑποκείμενο στην ἀπρόσωπη ἔκφραση *αισχρον εστι*

ἐκείνω : δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο *δόξειε*

Γ3β.

«Εἰσάγγειλον ὅστις εἰμί» ἢ «Εἰσάγγειλον ὅστις ἐστί»